

Despre grădini și parcuri de patrimoniu din România

Observații, statistici și terminologie de specialitate.

Alexandru Mexi

Institutul Național al Patrimoniului,
Universitatea din București
alx.mexi@gmail.com

Cuvinte cheie

Lista Monumentelor Istorice
grădini istorice
valoare culturală
statistică
prezervarea patrimoniului cultural

Rezumat

În Lista Monumentelor Istorice din România au fost nominalizate până în anul 2015 un număr de 158 de parcuri și grădini de patrimoniu. Acestea reprezintă 0,52% din imobilele clasate până la acel moment și deși ponderea lor este una redusă în comparație cu alte tipuri de imobile de patrimoniu, în Lista Monumentelor Istorice se pot regăsi numeroase greșeli, informații incomplete și inconsistențe în utilizarea unor termeni folosiți pentru a descrie mai multe tipuri de grădini. Mai mult, o serie de obiective de patrimoniu peisager de importanță locală sau chiar națională nu au făcut încă subiectul unor dosare de clasare, deși rolul lor în istoria locală sau chiar în cea națională este vădit. În acest sens, prezenta lucrare urmărește să prezinte o statistică a monumentelor istorice de tip parc-grădină de patrimoniu din România, să dezbătă aspecte privitoare la terminologia de specialitate folosită în cazul acestora și să discute aspecte ce țin de probleme și consecvențe apărute în Listă, precum și să sublinieze necesitatea clasării unor alte obiective de patrimoniu peisager care nu sunt astăzi regăsite în lista patrimoniului imobil național.

Heritage parks and gardens of

Romania

Considerations, statistics and terminology

Keywords

List of Historic Monuments
historic gardens
cultural heritage value
statistics
cultural heritage preservation

Abstract (EN)

The 2015 version of Romanian National Heritage List contains 158 historic parks and gardens. They represent 0.52% of the national heritage monuments in Romania and although their numbers are low compared to other types of built heritage monuments, the List contains many problems and discrepancies related to them. Some of these problems refer to dating issues, while other refer to inconsistencies regarding specialized descriptions and terminology. To this end, this paper aims to discuss about the official nominated heritage parks and gardens of Romania, about some of the issues that can be found in National Heritage List, debate on some statistics referring to parks and gardens and present some landscaping ensembles which might be considered when revising the list and promote their value towards officially including them in the national heritage inventory.

This research is based on a research of the National Heritage List and of a wide range of documents which comprise archival materials, bibliography from Romania and abroad and web materials, as well as *in situ* analysis. The statistics which are presented in this study were done after a thorough research of the 2015 version of the National Heritage List and are aimed to emphasize not only the share of heritage parks and gardens of Romania among all the heritage monuments and sites in the country, but also different issues that can be found while addressing this topic.

This paper is divided into three chapters, each addressing one different issue regarding Romanian heritage parks and gardens. After the introduction, the first chapter presents a complex statistic related to this type of national heritage and it presents the main problems discovered. The second chapter addresses the topic of the terminology used to describe parks and gardens and their most important assets, while the third chapter debates over the need for including more valuable parks and gardens in the Romanian National Heritage List.

Introducere – argument

În România, până în anul 2015 au fost clasate individual peste 150 de parcuri și grădini de patrimoniu. În timp ce unele dintre acestea au fost incluse în lista patrimoniului cultural național încă de pe la mijlocul secolului trecut (ex. Grădina Cișmigiu din București, Parcul Romanescu din Craiova, parcul Palatului Domnesc de la Mogoșoaia)¹, altele au fost adăugate ulterior. Deși numărul acestor imobile clasate este vizibil mai mic decât al altor obiective de patrimoniu construit, descrierile lor sintetice din Lista Monumentelor cuprind numeroase erori, greșeli și inconsecvențe. Mai mult, o serie de parcuri și grădini istorice importante pentru istoria locală, națională sau chiar internațională lipsesc din lista patrimoniului național.

În ceea ce privește parcurile și grădinile care fac obiectul acestui material subliniem faptul că au fost luate în considerare doar obiectivele nominalizate ca atare în Lista Monumentelor Istorice din anul 2015 și care au cod propriu și nu au fost abordate parcuri și grădini de patrimoniu clasate ulterior publicării Listei (ex. parcul din cadrul ansamblului Conacului Conților de Roma clasat în anul 2017 și având codul BR-II-m-B-21122.05² sau parcul din cadrul ansamblului Conac G-ral Ioan Emanoil Florescu clasat în același an și având codul DB-II-m-B-21130.02³). În acest sens, parcuri și grădini care intră în componența unor situri sau ansambluri (domenii nobiliare, centre urbane, parcelări ș.a.) sau care intră, fără a fi clasate separat, în componența unor imobile-monument istoric precum castele, conace, școli etc., nu au fost luate în considerare. Astfel este cazul unor imobile precum Parcul Bazilescu din cadrul parcelării cu același nume din București (cod LMI: B-II-s-B-17913), Grădina Publică „Merci” din situl urban „Orașul istoric Câmpulung” (cod LMI: AG-II-s-A-13545), parcul Palatului Episcopal Romano-Catolic din Oradea (cod LMI: BH-II-m-A-01042), grădina Casei Universitarilor (cod LMI: B-II-m-A-19107), grădinile Școlii Centrale din București (cod LMI: B-II-m-A-18924) ș.a. De asemenea, deși pot fi percepute deopotrivă (și) ca amenajări peisagere și, cu siguranță, unele dintre acestea conțin importante componente de acest fel, nu au fost luate în considerare cimitirele, chiar dacă acestea dețin coduri proprii.

În ceea ce privește structura și conținutul acestui articol, lucrarea va debuta cu o discuție despre mai multe statistici realizate pe baza Listei Monumentelor Istorice din 2015, continuând cu o dezbatere despre terminologia de specialitate, greșelile și inconsecvențele descoperite în Listă și se va încheia cu o prezentare a câtorva parcuri și grădini care pot și ar merita să facă obiectul unor viitoare dosare de clasare.

Statistici privind parcurile și grădinile de patrimoniu din România

Din cele 30148 de poziții din Lista Monumentelor Istorice din anul 2015 (fără clasări și declasări ulterioare), 158 sunt reprezentate de parcuri publice, grădini botanice

și parcuri/grădini private (ale unor conace, castele, biserici și mănăstiri etc.). Aceste imobile de patrimoniu se află în 33⁴ din cele 42 de județe ale țării (incluzând aici și municipiul București). În funcție de grupa valorică din care fac parte, 76 de poziții reprezentând 48,1% din numărul total de parcuri și grădini clasate sunt încadrate în grupa valorică A, restul de 82 (51,89 %) fiind încadrate în grupa valorică B.

Cele 158 de poziții reprezintă cca 0,52 % din totalul monumentelor istorice din România, iar defalcate în funcție de tipul de amenajări peisagistice ele pot fi grupate astfel:

- 0,073% (22 de poziții) reprezintă parcuri și grădini publice,
- 0,006% (2 poziții) grădini botanice (Grădina Botanică din București, cod LMI: B-II-a-B-18508 și Grădina Botanică din Cluj-Napoca, cod LMI: CJ-II-a-B-07455),
- 0,44% (133 de poziții) parcuri și grădini private. Din cele 133 de grădini/parcuri private, 91% (121) sunt grădini de conace, de castel, biserici și mănăstiri etc, iar 9% (12) sunt definite ca parcuri dendrologice.

O primă problemă descoperită în urma realizării mai multor statistici referitoare la parcurile și grădinile de patrimoniu din Lista Monumentelor Istorice se referă la faptul că din totalul de 158 de imobile clasate, 25 sunt definite ca situri (15,82%)⁵, 14 ca ansambluri (8,86%)⁶ și 119 ca monumente (75,31%). Mai mult, un parc este încadrat în categoria monumentelor de arheologie⁷ (0,63%), 153 de parcuri și grădini sunt încadrate în categoria monumente de arhitectură (96,83%), iar cele 4 imobile rămase sunt încadrate în categoria monumente de for public⁸ (2,53%). La o privire mai atentă, se poate observa că în județe precum Cluj sau Sălaj aproape toate parcurile și grădinile clasate

4 Alba, Arad, Argeș, Bacău, Bistrița-Năsăud, Brașov, București, Buzău, Caraș-Severin, Cluj, Covasna, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Harghita, Hunedoara, Ialomița, Iași, Ilfov, Maramureș, Mureș, Neamț, Olt, Prahova, Sălaj, Satu Mare, Sibiu, Timiș, Vâlcea și Vaslui.

5 (1) Parcul dendrologic al Castelului Bethlen (cod LMI: BN-II-s-A-01614.02), (2) Parcul Pantelimon din București (cod LMI: B-I-s-B-17882), (3) Parcul Crâng din Buzău (cod LMI: BZ-III-s-B-02500), (4) Parcul Central din Cluj-Napoca (cod LMI: CJ-II-s-B-07243), (5) Parcul municipal din Cluj-Napoca (cod LMI: CJ-II-s-B-07463), (6) Parcul Iuliu Hașeganu din Cluj-Napoca (cod LMI: CJ-II-s-B-07464), (7) Parcul castelului Banffy din Bonțida (cod LMI: CJ-II-s-A-07534.06), (8) Parcul castelului Wass-Banffy din Gilău (cod LMI: CJ-II-s-B-07673.05), (9) Parcul castelului Teleki din Luna de Jos (cod LMI: CJ-II-s-B-07692.03), (10) Parcul castelului Banffy din Râscruți (cod LMI: CJ-II-s-B-07742.02), (11) Parcul municipal Mihai Eminescu din Galați (cod LMI: GL-II-s-B-03009), (12) Grădina publică din Galați (cod LMI: GL-II-s-B-03008), (13) Parcul Coloanei fără Sfârșit din Târgu Jiu (cod LMI: GJ-III-s-B-09164), (14) Grădina Publică din Târgu Jiu (cod LMI: GJ-III-s-B-09463), (15) Parcul castelului Teleki din Satulung (cod LMI: MM-II-s-A-04629.03), (16) Parc Curia Teleki din Șomcuța Mare (cod LMI: MM-II-s-B-04762.03), (17) Parcul castelului Csaki (cod LMI: SJ-II-s-B-05010.03), (18) Parcul castelului Bethlen (cod LMI: SJ-II-s-A-05052.03), (19) Parcul conacului Morca (SJ-II-s-B-05056.03), (20) Parcul castelului Hatfaludy (cod LMI: SJ-II-s-B-05061.02), (21) Parcul castelului Beldy (cod LMI: SJ-II-s-B-05076.02), (22) Parcul Wesselenyi (SJ-II-s-A-05075.02), (23) Parcul castelului Banffy (SJ-II-s-B-05088.02), (24) Parcul castelului Zombory (cod LMI: SJ-II-s-B-05147.02) și (25) Parcul dendrologic al castelului Karolyi (cod LMI: SM-II-s-A-05280.02).

6 (1) Parcul Ioanid din București (cod LMI: B-II-a-A-18300), Grădina Icoanei din București (cod LMI: B-II-a-B-18301), Parcul Plumbuita din București (cod LMI: B-II-a-B-18444), (4) Parcul Herăstrău din București (cod LMI: B-II-a-A-18802), (5) Parcul Kiseleff (cod LMI: B-II-a-B-18982), (6) Parcul Carol I din București (cod LMI: B-II-a-A-19016), (7) Grădina Botanică din București (cod LMI: B-II-a-B-18508), (8) Grădina Cișmigiu din București (cod LMI: B-II-a-A-19655), (9) Grădina Botanică din Cluj-Napoca (cod LMI: CJ-II-a-B-07455), (10) Parcul cu alei din Giurgiu (cod LMI: GR-II-a-B-14878), (11) Parcul orașului Deva (cod LMI: HD-II-a-B-0321), (12) Zona cu parc din Buziaș (cod LMI: TM-II-a-A-06191), (13) Ansamblu rural zona pieței și parcul (cod LMI: TM-II-a-B-06295) și (14) Parcul Romanescu din Craiova (cod LMI: DJ-II-a-A-07924).

7 Parcul Pantelimon, cod LMI: B-I-s-B-17882. În ceea ce privește acest parc, el este definit ca sit arheologic datorită faptului că acesta cuprinde, pe suprafața sa 3 monumente de arheologie de tip așezare, fiecare dintre acestea având coduri unice, dar reprezentând subpoziții ale parcului (coduri LMI: B-I-m-B-17882.01, B-I-m-B-17882.02, B-I-m-B-17882.03).

8 (1) Parcul Coloanei fără Sfârșit din Târgu Jiu (cod LMI: GJ-III-s-B-09164), (2) Grădina Publică din Târgu Jiu (cod LMI: GJ-III-s-B-09463), (3) Parcul Reconcilierii Româno-Maghiare din Arad (cod LMI: AR-III-m-B-21095.01) și (4) Parcul Crâng din Buzău (cod LMI: BZ-III-s-B-02500).

1 Vezi Decretul Regal 1222/1945 și *Inventarul Monumentelor Publice și Istorice din România* în Administrația Ortodoxă și Cultele Străine din Regatul Român, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1904.

2 Ordinul nr. 2433/2017 privind clasarea ca monument istoric a Ansamblului conților de Roma, Str. Trandafirilor nr. 20, satul Viziru, comuna Viziru, județul Brăila, în Lista monumentelor istorice, categoria II, ansamblu, grupa valorică B, cu următoarele monumente istorice ca subcomponente: Fostul conac al conților de Roma, Clădirea-anexă, Ghețarie, Incinta cu porțile de acces și Parc, toate în categoria II, monument, grupa valorică B.

3 Ordinul de Ministru 2656/2017 privind clasarea în Lista monumentelor istorice în categoria II—arhitectură, a—ansamblu, grupa valorică B, a Ansamblului conacului General Ioan Emanoil Florescu—Epaminonda R. Dimitriu și a două subcomponente Conacul General Ioan Emanoil Florescu—Epaminonda R. Dimitriu și Parcul, ambele în categoria II—arhitectură, m—monument, grupa valorică B.

sunt încadrate în categoria „situri” (7 situri și un ansamblu în Cluj și 8 situri în Sălaj), în timp ce la București, de exemplu, majoritatea sunt încadrate în categoria „ansambluri”, iar în județe precum Arad sau Argeș, toate Hațieganu (cod LMI: CJ-II-s-B-07464, sec. XX) și Parcul municipal (cod LMI: CJ-II-s-B-07463, datat 1838) din Cluj-Napoca. În timp ce Parcul Central nu are adresă, însă poate fi identificat prin faptul că acesta conține mai multe subcomponente clasate ușor de identificat în teren (Ateliere pictură, fântână arteziană, chioșc fanfară, pavilion de patinaj, kiosk), Parcurile municipale și Iuliu Hațieganu au ca adresă Aleea Tineretului⁹, respectiv Aleea Tineretului 7. Cum doar două dintre aceste parcuri pot fi identificate în teren, este cel mai probabil ca una din cele trei poziții din Listă să reprezinte, de fapt, o dublare a aceluiași imobil-monument istoric.¹⁰

În ceea ce privește definirea și descrierea unor parcuri și grădini în Lista Monumentelor Istorice se pot observa mai multe neconcordanțe și inconsistențe. În primul rând, o serie de imobile sunt definite ca „parcuri dendrologice” datorită unei colecții de arbori seculari și/sau exotici, însă criteriul referitor la aceste tipuri de arbori nu se aplică cu consecvență. Mai mult, din punct de vedere terminologic, istoric și științific, folosirea termenului de parc „dendrologic” nu este, de cele mai multe ori, cea mai fericită alegere. În al doilea rând, unele amenajări sunt descrise ca parcuri, iar altele ca grădini deși atât structura și suprafața lor, cât și denumirile istorice sunt similare. O discuție despre aceste subiecte urmează a fi dezvoltată în următorul capitol.

Terminologie de specialitate

Așa cum s-a subliniat și în capitolul precedent, există o serie de neconcordanțe și inconsistențe în ceea ce privește terminologia de specialitate folosită în cazul parcurilor și a grădinilor de patrimoniu. Dintre toate acestea, cea mai mare problemă consider că o reprezintă utilizarea titlaturii de „parc dendrologic”.

Parcul dendrologic și grădina botanică reprezintă amenajări exterioare al căror rol științific și didactic primează în fața celui estetic. Din acest motiv, în cadrul unor astfel de amenajări, compozițiile vegetale sunt organizate, de exemplu, pe secțiuni și pe sectoare, în funcție de criteriile științifice—botanice și dendrologice, scopul principal fiind de a studia, conserva și/sau înmulți anumite specii de plante.¹¹

Definirea unor parcuri sau grădini private ca parcuri dendrologice este, de cele mai multe ori una incorectă deoarece compoziția vegetală (fie ea cea istorică sau mai recentă) descrie, mai degrabă, colecții de plante și nu rezervații dendrologice, arborete sau colecții relevante din punct de vedere științific, așa cum este cazul parcurilor dendrologice. Cu alte cuvinte, deși paleta vegetală a unor astfel de grădini poate fi bogată și/sau poate conține câteva specii rare, ea descrie o colecție de taxoni plantați în funcție de considerente preponderent estetice și compoziționale, și nu după criteriile științifice, așa cum este cazul grădinilor botanice și parcurilor dendrologice *avant la lettre*. Pentru o argumentare mai amplă, plecând de la considerentele care au stat la baza definirii unor grădini istorice ca „parcuri dendrologice” ar trebui ca, în cazul unor parcuri

publice precum Cișmigiu (București)¹², Carol I (București)¹³ sau Romanescu (Craiova)¹⁴ sau a unor grădini private precum cele de la castelul Peleş (jud. Prahova)¹⁵, Florești (jud. Prahova)¹⁶ sau Gornești (jud. Mureș)¹⁷ să se aplice aceleași criterii, iar acestea să fie declarate parcuri dendrologice. Departe de a reprezenta un exemplu ideal, o descriere mai corectă folosită pentru parcuri care conțin arbori seculari și/sau exotici este cea a celor patru parcuri clasate din județul Vaslui: Parcul cu arbori seculari din cadrul ansamblului conacului Emil Racoviță din satul cu același nume (cod LMI parc: VS-II-m-B-06795.04), Parcul cu arbori seculari din cadrul ansamblului conacului mareșalului Constantin Prezan din satul Schinetea (Cod LMI parc: VS-II-m-B-06877.05), Parcul cu arbori seculari din cadrul ansamblului conacului Rosetti-Solescu din satul Solești (cod LMI parc: VS-II-m-A-06881.02) și Parcul cu arbori seculari din cadrul ansamblului conacului Sturdza din satul Tăcuta (cod LMI parc: VS-II-m-B-06888.02).

Tot din punctul de vedere al terminologiei de specialitate folosite pentru parcuri și grădini de patrimoniu, trebuie subliniată folosirea inconsecventă a titlaturii de „grădină” sau „parc” atunci când sunt descrise, în primul rând, câteva spații publice. De exemplu, deși din punct de vedere istoric, atât Cișmigiul, cât și Icoanei sau Kiseleff au purtat încă de la început denumirea de grădini, cel din urmă este definit în Listă ca Parcul Kiseleff. Astfel, deși din punct de vedere istoric Grădina Kiseleff este și a fost mereu un parc public municipal, există o neconcordanță între denumirea sa istorică și titlatura regăsită în lista patrimoniului cultural național și o linconsecvență în ceea ce privește folosirea acestor termeni pentru a descrie, de exemplu, parcurile publice din București.

Lipsuri

Pe lângă cele câteva inconsecvențe și erori descoperite în Lista Monumentelor Istorice, mai merită semnalat și faptul că din aceasta lipsesc imobile de tip parc-grădină

- 12 În Grădina Cișmigiu se regăsesc mai multe specii exotice de arbori (unii dintre care depășesc vârsta de 100 de ani) și arbuști dintre care trebuie menționați platani (*Platanus sp.*), castani roși (*Aesculus x carnea*), arbore cu lemn galben (*Cladastris lutea*), roșcov de Canada (*Gymnocladus dioica*), toreaia (*Torreya nucifera*) ș.a. Pe lângă aceștia, mai pot fi enumerați și câțiva arbori seculari din specii indigene: un plop alb (*Populus alba*), un frasin comun (*Fraxinus excelsior*) și alții. De asemenea, dintre speciile indigene și exotice enumerate, o parte sunt înscrise și pe Lista Arborilor Ocrotiți din București (2009).
- 13 În Parcul Carol I se regăsesc mai multe exemplare seculare de plop alb (*Populus alba*) care datează dinaintea amenajării Expoziției Internaționale din anul 1906, precum și arbori exotici și mai multe exemplare de gingko (*Ginkgo biloba*) sau platani (*Platanus sp.*) regăsiți în partea de vest a parcului și în imediata vecinătate a Fântânii Cantacuzino. Nu cu mult timp în urmă, în Parcul Carol se regăsea și un exemplar de sequoia (*Sequoia gigantea*), astăzi dispărut. Pentru mai multe detalii vezi Alexandru Mexi, *op. cit.*, pp. 63–71.
- 14 În Parcul Romanescu din Craiova se regăsesc și astăzi, în mod special în imediata vecinătate a malurilor salbei de lacuri, o serie de arbori seculari, indigeni și exotici, din care amintesc chiparoși de baltă (*Taxodium distichum*), stejari (*Quercus pedunculifera*), stejari (*Quercus sp.*), plopi piramidali (*Populus nigra 'Pyramidalis'*), platani (*Platanus sp.*) și alții.
- 15 În imediata vecinătate a castelului Peleş de la Sinaia se regăsesc mai multe exemplare bătrâne de fagi roșii (*Fagus purpurea*), un exemplar deosebit de alun turcesc (*Corylus colurna*) și un exemplar secular de chiparos de Nutka (*Chamaecyparis nootkatensis*). Pentru mai multe informații vezi Alexandru Mexi, Grădinile Castelului Peleş. Mitologie dinastică și peisaj cultural, Simetria, București, 2017.
- 16 În grădina palatului Micul Trianon de la Florești se găsesc mai multe exemplare seculare și/sau exotice de arbori din care merită amintit în primul rând un platan secular (*Platanus hybrida*), dar și mai multe alte exemplare de platan (*Platanus sp.*), pin moale (*Pinus strobus*), caria (*Carya ovata*) sau Pterocarya fraxinifolia (fără denumire populară)—arbore foarte rar întâlnit în România. Pentru mai multe detalii vezi Alexandru Mexi, *Preambulare prin parcul și grădinile de la Florești* în Domeniul Cantacuzino Florești, Simetria, București, 2018, pp. 58–79.
- 17 În grădina castelului Teleki din satul Gornești se regăsesc mai multe exemplare seculare de arbori indigeni sau exotici precum: *Ginkgo biloba*, *Pinus strobus* (pin moale), *Platanus x acerifolia* (platan), *Phellodendron amurense* (arbore de plută de Amur), *Quercus robur* „Fastigiata” (stajar fastigiat), *Juniperus virginiana* (lenupăr de Virginia), *Larix decidua* (larice). Informații preluate din Diana Culescu, Alexandra Sincu, Andreea Toma, Andreea Fetecău și Alexandru Vasile, *Inventarul vegetației arborescente*, Castelul Teleki, Gornești, 2017, lucrare nepublicată.

9 Astăzi Aleea Tineretului poartă denumirea de Splaiul Independenței. Vezi <https://files.primariaclujnapoca.ro/2019/09/16/Nomenclator-Stradal-2019.pdf>.

10 Multumesc pe această cale istoricului de artă Irina Leca pentru faptul că mi-a evidențiat această eroare.

11 Pentru mai multe informații referitoare la grădinile botanice și parcurile dendrologice vezi: Michel Conan, *Dictionnaire Historique de L'Art des Jardins*, Hazan Press, Paris, 1997 și Patrick Taylor (ed.), *The Oxford Companion to the Garden*, Oxford University Press, Oxford, 2006.

istorică care prezintă valori culturale importante atât pe plan local, cât și pe plan național sau chiar internațional.

În ceea ce privește absența unor parcuri și grădini de patrimoniu cu valoare locală sau națională din Lista Monumentelor Istorice pot fi semnalate mai multe exemple. În primul rând putem insista asupra unor importante parcuri publice realizate atât în secolul al XIX-lea, cât și în secolul al XX-lea, inclusiv în perioada anilor 1950–1990: Grădina Publică Copou din Iași (amenajată între cca 1832–1834)¹⁸, parcul Mihai Eminescu din Botoșani (amenajat ca parc public și deschis în 1869), parcul Sub Arini din Sibiu (sfârșitul secolului al XIX-lea), parcul Zăvoi din Râmnicu Vâlcea (mijlocul secolului al XIX-lea)¹⁹, parcul Cazinoului din Sinaia (1881), parcul Circului de Stat din București (1960–1961), parcul Titan-IOR din București (1966–1968), parcul Bazilescu din cartierul Bucureștii Noi (1964), pentru a enumera doar câteva. De asemenea, și în egală măsură, o atenție deosebită trebuie acordată și sistemului de parcuri publice din Timișoara și a celui de pe salba de lacuri din nordul Bucureștiului. În ceea ce privește grădini private, subliniem: grădina conacului Ghica Costin din satul Ciprian Porumbescu (jud. Suceava), grădina Palatului Episcopal Romano-Catolic din Oradea etc. Cu siguranță, acestor propuneri li se pot adăuga încă multe altele, indiferent de tipul de proprietate, de suprafață, de funcțiunile pe care le îndeplinesc sau de epoca în care au fost amenajate.

Pe de altă parte, anumite parcuri sau grădini care sunt nominalizate în Lista Monumentelor Istorice nu mai prezintă astăzi decât eventual câteva urme ale unor intenții istorice de amenajare. Un astfel de caz este cel deja amintit în primele capitole și anume, cel al „parcului” aferent Ansamblului Primăriei din Pitești (cod LMI ansamblu: AG-II-a-B-13456 și cod LMI parc: AG-II-m-B-13456.02) din care astăzi se mai păstrează doar câțiva arbori, terenul fiind în mare parte betonat; sau cel mult mai cunoscut al parcului castelului Banffy din Bonțida (cod LMI: CJ-II-s-A-07534.06) din care nu se mai păstrează decât câteva foarte frave urme ale unei vechi amenajări. O dezbatere referitoare la statutul de monument istoric pe care aceste exemple și altele similare îl dețin este necesară!

Nu vom încheia discuția despre clasarea unor parcuri sau grădini istorice fără a semnală faptul că există și anumite elemente naturale, componente sau nu ale unor grădini, care ar putea și ar merita să dețină titlatura de monument. În această categorie se înscriu arbori istorici, precum și anumite compoziții vegetale arboricole cu valoare mare istorică, memorial-simbolică, artistică, dar și cu o frecvență redusă atât pe teritoriul României, cât și în străinătate. Trebuie menționat faptul că Lista Monumentelor Istorice conține astfel de obiective de patrimoniu, ca de exemplu: Stejarul Unirii din Roman (cod LMI: NT-III-m-B-10742) sau Gorunul lui Horea (cod LMI: HD-IV-m-B-03502). Mai mult, în ceea ce privește gorunul (*Quercus petraea*) din județul Hunedoara, acesta apare în lista patrimoniului național încă din anul 1955²⁰. În ceea ce privește stejarul (*Quercus sp.*) din municipiul Roman, acesta nu a putut fi identificat în lista din 1955, însă apare în lista din anul 1980²¹. Un alt arbore emblematic regăsit în listele realizate în secolul al XX-lea, dar nu și în cele tipărite după anul 2000 este Teiul lui

Eminescu din Grădina Copou din Iași²². Reiterând faptul că Lista Monumentelor Istorice a cuprins, încă de la începutul secolului trecut, o serie de arbori de patrimoniu, subliniem că există deja premisele pentru ca astfel de elemente emblematice pentru istoria și memoria locală sau chiar națională să fie (re)integrate în lista patrimoniului cultural românesc. Un prim exemplu în ceea ce privește reclasarea unui astfel de obiectiv ar putea fi reprezentat de Teiul lui Eminescu.

Un alt detaliu important care lipsește din Listă este reprezentat, de multe ori, de limitele parcurilor și ale grădinilor de patrimoniu. Acestea sunt, câteodată specificate în rubrica „adresă” însă, de multe ori pot induce în eroare deoarece definesc fie suprafețe mai mici, fie mai mari. De exemplu, în cazul Parcului Plumbuita, conform descrierii din Lista Monumentelor Istorice²³ perimetrul său cuprinde inclusiv ansamblul de blocuri din dreptul străzii Doamna Ghica, Mănăstirea Plumbuita și cartierul de case de pe limba de pământ înconjurată pe trei laturi de lacul Plumbuita. Mai mult, neavând o definiție clară a limitei de nord și nici o aproximație a suprafeței, se înțelege, din descrierea din Lista Monumentelor Istorice, faptul că și cartierul Tei-Toboc poate fi inclus în acest parc, lacul Plumbuita reprezentând limita sa de nord. Tot în discuția privitoare la suprafața care descrie parcul-monument istoric intră și insula de pe lac-insulă a cărei situație este, de asemenea, incertă tot datorită delimitării. Un alt exemplu elocvent pentru discuția referitoare la limitele în care se încadrează acestea este cel al Parcului Crâng din Buzău, în dreptul căruia, la rubrica „adresă” este menționat: „în partea de vest a orașului”. Un alt exemplu poate fi considerat cel al parcului castelului Peleş de la Sinaia, acolo unde, dat fiind faptul că nu există limite construite ale amenajării și că întreg domeniul se întinde pe o suprafață vastă care cuprinde inclusiv o parte din pădure, doar simpla menționare a adresei (Aleea Peleşului 2) nu este suficientă. Deși astfel de informații, ca de altfel multe asemenea, ar trebui să fie specificate în dosarele de clasare și în planurile urbanistice, ele ar trebui prezentate clar și în Lista Monumentelor Istorice pentru a preîntâmpina intervenții vătămătoare ce pot apărea din simpla interpretare greșită a informațiilor din Listă.

Concluzii

Așa cum s-a prezentat succint și în capitolele ce compun această lucrare, există mai multe erori, inconsecvențe, neconcordanțe și lipsuri în ceea ce privește parcurile și grădinile clasate în lista patrimoniului cultural național. Dacă unele discuții anterioare precum cele referitoare la terminologia de specialitate fac referire doar la acest tip de imobile clasate, altele precum cele despre delimitarea topografică sau lipsa unor obiective importante din inventarul patrimoniului cultural imobil din România nu se adresează doar parcurilor și grădinilor, ci și altor categorii de monumente. Cu toate acestea, dat fiind numărul redus de obiective de patrimoniu peisager care se regăsesc astăzi în Lista Monumentelor Istorice, putem spera ca cel puțin o parte dintre problemele expuse ar putea fi rezolvate, cu ajutorul tuturor instituțiilor responsabile, până la republicarea Listei în anul 2020.

18 N.A. Bogdan, Orașul Iași. *Monografie istorică și socială ilustrată*, Editura Tehnopress, Iași, 1997, p. 95.

19 Rică Marcus, *Parcuri și grădini din România*, Editura Tehnică, București, 1958, pp. 67–69.

20 Vezi *Lista Monumentelor de Cultură de pe Teritoriul R.P.R.*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955; cod: 22-D-012.

21 Lista bunurilor din patrimoniul cultural național al Republicii Socialiste România (monumente istorice), 1980.

22 Pentru mai multe informații vezi listele patrimoniului cultural național din anii 1904, 1955, 1980 și 1991–1992.

23 Conform LMI 2015, la rubrica „adresă” parcul este delimitat astfel: Șos. Colentina f.n. sector 2 (delimitat de str. Doamna Ghica – Șos. Colentina – str. Fabrica de Gheață – Lacul Plumbuita).

Parcul Circului de stat - imobil susceptibil de clasare în Lista Monumentelor Istorice.
Sursă: arhivă personală

Bibliografie	
Cărți	<p>Cantacuzino, Gheorghe I; Dragomirescu, Șerban; Dumitru Iacob Dan (coord.); Oprescu, Carmen, Câmpulung. Atlas Istoric al Orașelor din România, seria B, Țara Românească, fascicula 2, Editura Enciclopedică, București, 2008.</p> <p>Bogdan, N.A., Orașul Iași. Monografie istorică și socială ilustrată, Editura Tehnopress, Iași, 1997.</p> <p>Conway, Hazel; Lambert, David, Public prospects. Historic Urban Parks under Threat - A short report by The Garden History Society and the Victorian Society, f.e., f.l., 1993.</p> <p>Ciobotă, Alexandru; Rusu, Raluca Ramona; Culescu, Diana Lavinia; Boancă, Păunița Iuliana; Condoroș, Andrei; Bors-Oprișa, Sonia; Bedelean, Rebecca Ioana; Răducu-Lefter, Andreea; Koos, Teodora Aureliana; Sirca, Maria Teodora; Mihalciuc, Iuliana; Weber, Cordula; Ghid de bună practică pentru administrarea spațiilor verzi, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2017.</p> <p>Conan, Michel, Dictionnaire Historique de L'Art des Jardins, Hazan Press, Paris, 1997.</p> <p>Marcus, Rică, Parcuri și grădini din România, Editura Tehnică, București, 1958.</p> <p>Mexi, Alexandru; Bogdan, Cornelia; Burcuș, Anca; Chiriac, Andreea; Petrică, Miruna; Toma, Andreea; Vaideș, Adina; Prin parcuri publice din sudul României, Simetria, București, 2018.</p> <p>Mexi, Alexandru, Grădinile Castelului Peleş. Mitologie dinastică și peisaj cultural, Simetria, București, 2017.</p> <p>Negulescu, E. G.; Săvulescu, Al., Dendrologie. Ediția a II-a, Editura Agro-Silvică, București, 1965.</p> <p>Pănoiu, Andrei, Evoluția orașului București, Editura Fundației Arhitect Design, București, 2011.</p> <p>Taylor, Patrick (ed.), The Oxford Companion to the Garden, Oxford University Press, Oxford, 2006.</p>
Articole	<p>Antemireanu, Alexandru, „O zi la Florești” în România Ilustrată, nr. 9, septembrie 1905.</p> <p>Mexi, Alexandru, „Preumblare prin parcul și grădinile de la Florești”, în Domeniul Cantacuzino Florești, Simetria, București, 2018.</p>
Studii	<p>Popescu-Criveanu, Irina; Culescu, Diana; Comănescu, Smaranda; Culescu, Mihai; Streza, Ioana; Popescu-Criveanu, Șerban, Amenajarea peisagistică a grădinii publice din cadrul zonei protejate a ansamblului monumental „Calea Eroilor” din Tg. Jiu – studiu istoric de fundamentare a DALI, 2014.</p> <p>Diana Culescu, Alexandra Sincu, Andreea Toma, Andreea Fetecău și Alexandru Vasile, Inventarul vegetației arborescente, Castelul Teleki, Gornești, 2017, lucrare nepublicată.</p>
Legislație	<p>Decretul Regal 1222/1945.</p> <p>Ordinul de Ministru nr. 2433/2017.</p> <p>Ordinul de Ministru nr. 2656/2017.</p> <p>Legea 422/2001.</p>
Arhive	<p>Arhiva INP, Inventarul Monumentelor Publice și Istorice din România în Administrația Ortodoxă și Cultele Străine din Regatul Român, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1904.</p> <p>Arhiva INP, Lista Monumentelor de Cultură de pe Teritoriul R.P.R, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1955.</p> <p>Arhiva INP, Lista bunurilor din patrimoniul cultural național al Republicii Socialiste România (monumente istorice), 1980.</p> <p>Arhiva INP, Lista Monumentelor Istorice, 1991-1992.</p> <p>Arhiva INP, Lista Monumentelor Istorice, 2004.</p>
Webgrafie	<p>Lista Arborilor Ocrotiți din București, http://www.anpm.ro/anpm_resources/migrated_content/uploads/7410_InventarArboriOcrotiti%20Aprilie2009.pdf, accesat în februarie 2019.</p> <p>Lista Monumentelor Istorice, 2010, https://patrimoni.ro/monumente-istorice/lista-monumentelor-istorice, accesat în februarie 2019.</p> <p>Lista Monumentelor Istorice, 2015, https://patrimoni.ro/monumente-istorice/lista-monumentelor-istorice, accesat în februarie 2019.</p>
Varia	<p>CV arh. Valentin Donose, nepublicat.</p>